

Přehled judikatury: Kdy vzniká nárok na náhradu ušlého zisku

Podle Ústavního soudu¹ musejí být požadavky na prokázání ušlého zisku přiměřené konkrétní činnosti poškozeného. Tyto požadavky judikatura označuje jako předpoklady pravidelného běhu věcí. Právě na ně se zaměříme.

Soudy ve své praxi často odmítají přiznat ušlý zisk z důvodu, že je pouze „hypotetický“. Tento přístup vychází z judikatury Nejvyššího soudu, podle které musí poškozený postavit najisto, že nebýt škodní události, očekávaného zisku by dosáhl.² V případě ušlého zisku se přitom vždy o určitou hypotézu jedná, což Nejvyšší soud v jiných rozhodnutích sám uznává.³ Z hlediska existence nároku na náhradu ušlého zisku je podstatné jen to, jak pravděpodobná tato hypotéza je.⁴ Jistoty budoucího zisku totiž objektivně ani dosáhnout nelze.⁵ Z kontextu rozhodnutí, ve kterých Nejvyšší soud vyslovil požadavek prokázání jistoty dosažení zisku, ovšem plyne, že pojem „najisto“

ve skutečnosti znamená „s dostatečnou mírou pravděpodobnosti“, a vybočuje tedy ze svého obvyklého významu.⁶

V každém jednotlivém případě je tedy nutné stanovit potřebnou míru pravděpodobnosti, s jakou bylo možné důvodně očekávat, že by poškozený zisku dosáhl, pokud by do skutkového děje nevstoupila škodní událost.⁷ Posouzení této potřebné míry pravděpodobnosti by přitom nemělo být nahodilé, či dokonce svévolné. Nejvyšší soud proto přišel s konceptem předpokladů pravidelného běhu věcí, za něž považuje takovou skladbu okolností, která svědčí o tom, že jednání vedoucí k zisku se již začalo, nebo alespoň nepochybně mělo začít, naplňovat a že, nebýt škodlivého zásahu, zisk by se dostavil.⁸

¹ Nález Ústavního soudu ze dne 30. listopadu 2020, sp. zn. I. ÚS 922/18.

² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. června 2009, sp. zn. 25 Cdo 371/2007.

³ „Ušlý zisk je tedy hypotetická kategorie [...]“ (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. srpna 2008, sp. zn. 25 Cdo 1233/2006).

⁴ Melzer, F., Tégel, P., a kol.: Občanský zákoník. Velký komentář. IX. svazek § 2894–3081. Leges, 2018. Komentář k § 2952, s. 934. Viz také Kolektiv autorů: Obchodní zákoník: Komentář (§ 379), publikovaný v Automatizovaném systému právních informací – ASPI, vydávaném společností Wolters Kluwer ČR.

⁵ Tichý, L.: Pravděpodobnost v hmotném právu a míra důkazů (skica o možné změně paradigmatu v NOZ). Bulletin advokacie 12/2013. Také nález Ústavního soudu ze dne 20. srpna 2014, sp. zn. I. ÚS 173/13.

⁶ Výstižnější je pojetí formulované v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. ledna 1996, sp. zn. II Odon 15/96: „Stanovení výše ušlého zisku pak není libovolné a musí být provedeno tak, aby byla zjištěna pravděpodobná výše blížící se podle běžného uvažování jistotě.“ (publikované v Právních rozhledech č. 4/1996, s. 169).

⁷ Z „pravděpodobnostního“ pojetí vychází např. německé právo, kde se pojem pravděpodobnosti očekávání zisku („Wahrscheinlichkeit“) objevuje přímo v § 252 BGB.

⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. listopadu 2016, sp. zn. 30 Cdo 1181/2015.

Jsou-li tyto předpoklady zajištěny, bylo dosažení zisku natolik pravděpodobné, že jej zmafil pouze protiprávní zásah škůdce. Mezi škodní události a ušlým ziskem tak existuje příčinná souvislost.

Naplnění těchto předpokladů je třeba posuzovat případ od případu na základě konkrétních skutkových okolností.

Na základě posuzovaného skutkového stavu lze judikaturu rozčlenit podle typu škodní události, která zasáhla do děje vedoucího k zisku. Níže uvádíme přehled, jak Nejvyšší soud posoudil konkrétní nároky na náhradu v rámci jednotlivých skupin škodních událostí. Vždy začínáme případy, kdy Nejvyšší soud předpoklady pravidelného běhu věci vedoucího k zisku shledal, a po nich následují případy, kdy nikoliv.⁹

Zranění, pracovní neschopnost

Podle Nejvyššího soudu byly předpoklady pravidelného běhu věci (dále též jen „předpoklady“) naplněny v případě žalobce, který se v důsledku dopravní nehody zaviněné žalovaným ocitl v pracovní neschopnosti. Tím byl zmafen jeho podnikatelský záměr spočívající v provozování rekreačních lodí v Chorvatsku. Přestože žalobce v době nehody neměl potřebné podnikatelské oprávnění, stačilo mu prokázat, že zakoupil dvě lodě (o koupi třetí jednal), zajistil jejich kotvení v přístavišti a vykonání kapitánských zkoušek pro osoby, s jejichž pomocí chtěl podnikat.¹⁰

Nejvyšší soud shledal předpoklady i v případě žalobce, který v důsledku dopravní nehody zaviněné žalovaným zmeškal obchodní schůzku, a nevyužil tak poslední termín pro uzavření smluv s dodavatelem motorové nafty, čímž mu ušla provize. Soud žalobci náhradu zisku přiznal, ale nikoliv v plném rozsahu (nepřiznal mu tu část zisku, kterou měl žalobce získat v rozporu se zákazem konkurence, tedy v důsledku protiprávního jednání).¹¹

Nejvyšší soud naopak předpoklady pravidelného běhu věci neshledal v případě žalobce, kterému žalovaný ublížil na zdraví, žalobce se ocitl v pracovní neschopnosti, a nemohl tak provést dílo (stavební práce), k jehož provedení se předtím zavázal v písemné smlouvě. Protože před škodní událostí žalobce neprovedl ani přípravu na zahájení prací, pokud jde o materiál a nářadí, a objednatel dílo poté, co jej neprovedl žalobce, nenechal zhotovit ani nikým jiným, vyjádřil soud pochybnost, zda lze smlouvu „považovat skutečně za reálně existující podklad pro dosažení zisku poškozeným či zda jde jen o písemně zachycený záměr, který nedošel reálného naplnění bez ohledu na škodnou událost“.¹²

Nejvyšší soud neshledal předpoklady ani v případě žalobce, který pro zranění prstu způsobené mu žalovaným neprovedl smlouvené dílo (stavební

práce). Žalobce se zranil až tři týdny po počátku dohodnuté doby plnění, avšak do této doby neprovedl ani přípravy na provedení díla. Nejvyšší soud proto i tuto „smlouvu“ (nadto jen obecně formulovanou) vyhodnotil jen jako záměr, který by se neuskutečnil bez ohledu na škodní událost.¹³

Průtahy ve správním, resp. soudním řízení

Nejvyšší soud shledal předpoklady pro náhradu zisku u žalobkyně, které kvůli průtahům v řízení o vydání územního rozhodnutí ušel zisk ze smluv o dodávkách šterkopísku, protože nemohla činnost včas zahájit. Protože si žalobkyně v době, kdy řízení běželo, zajišťovala finance a zařízení k těžbě (vedla i jednání s budoucími obchodními partnery), nejednalo se o pouhý záměr, ale o přípravu na zahájení činnosti.¹⁴

Nejvyšší soud shledal předpoklady v případě žalobkyně, která se domáhala náhrady zisku z provozu autolakovny. Zisk jí ušel z důvodu, že stavební úřad byl v prodlení s kolaudací provozovny. Zajištění předpokladů pro dosažení zisku soud dovodil mimo jiné z toho, že žalobkyně prokázala, že pořídila moderní linku a obstarala zaúčené pracovníky.¹⁵

Soud shledal předpoklady i u žalobkyně, která se bránila nesprávnému zahrnutí svých nemovitostí, které zamýšlela prodat, do soupisu konkurzní podstaty. Kvůli průtahům v řízení byly nemovitosti z konkurzu vyloučeny až v době, kdy se jejich cena výrazně snížila, čímž jí ušel očekávaný zisk. Zajištění předpokladů, tedy existenci vážných zájemců o koupi nemovitostí (před snížením cen) žalobkyně prokázala mimo jiné návrhem budoucí kupní smlouvy a tím, že jeden ze zájemců měl zajištěno financování bankou.¹⁶

Nejvyšší soud naopak neshledal předpoklady pravidelného běhu věci v případě žalobkyně, která požadovala náhradu škody způsobené nečinností soudu v řízení o zaplacení pohledávky. V jeho průběhu byl na dlužníka prohlášen konkurz, který byl následně zastaven pro nedostatek majetku. Žalobkyně tak pozbyla možnost pohledávku vymoci. Soud uzavřel, že předpokladem náhrady škody je v takovém případě dobytost uplatňované pohledávky. Protože však žalobkyně nemohla očekávat uspokojení pohledávky bez ohledu na nečinnost soudu (a průtahy v soudním řízení tedy nebyly podstatnou příčinou nezaplacení pohledávky), náhrada žalobkyni nenáleží.¹⁷

Nejvyšší soud neshledal předpoklady ani u žalobce, kterému měl kvůli průtahům v soudním řízení ujít úrokový výnos z vkladu na termínovaném účtu. Na tento účet hodlal žalobce vložit prostředky získané přiznáním pohledávky v předmětném soudním řízení. Žalobce zisk uplatňoval za dobu pokrývající rozdíl mezi skutečnou délkou řízení a očekávanou délkou řízení

⁹ V zájmu systematizace judikatury jsme byli nuceni skutkový stav jednotlivých případů významně zjednodušit.

¹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. září 2012, sp. zn. 25 Cdo 237/2011.

¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. února 2004, sp. zn. 25 Cdo 1702/2002.

¹² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. ledna 2009, sp. zn. 25 Cdo 3586/2006.

¹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. října 2007, sp. zn. 25 Cdo 2857/2005.

¹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. září 2010, sp. zn. 25 Cdo 4918/2007.

¹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. srpna 2008, sp. zn. 25 Cdo 1233/2006.

¹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. listopadu 2016, sp. zn. 30 Cdo 1181/2015.

¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2003, sp. zn. 25 Cdo 145/2002.

bez průtahů. Soud ale nárok posoudil jen jako nepodložený zpětně dovozovaný záměr, jehož neuskutečnění nezapříčinily průtahy v řízení.¹⁸

Nesprávný postup orgánu veřejné moci

Podle Nejvyššího soudu byly předpoklady naplněny v případě pronajímatele, jemuž exekutor znemožnil přístup do nemovitosti, a tím ho připravil o očekávaný zisk z pronájmu. Pronajímatel totiž nemohl prostoru pronajmout nájemci v souladu s ústní nájemní smlouvou. Soud žalobci přiznal nárok ve výši nájemného sjednaného v ústní nájemní smlouvě, jejíž realizaci zmařilo protiprávní jednání exekutora.¹⁹

Nejvyšší soud shledal předpoklady také v případě žalobkyně, které správní orgány protiprávně odmítly vydat povolení k provozu on-line rulety, a připravily ji tak o zisk. Nejvyšší soud odmítl, že by nárok žalobkyně byl smyšleným příjmem, neboť „je-li vydán úředního povolení pro výkon určité činnosti součástí obvyklého běhu věcí, je jeho nevydání [pozn.: splňuje-li žadatel zákonné předpoklady pro vydání] [...] příčinou ztráty zisku ušlého tím, že poškozený nemohl činnost [...] realizovat.“²⁰

Nejvyšší soud shledal předpoklady pravidelného běhu věcí i v případě žalobkyně, která kvůli nevydání správního rozhodnutí (oprávnění ke správě autorských práv) v zákonné lhůtě nemohla po několik let vybrat autorské odměny, ačkoliv mohla vydání rozhodnutí legitimně očekávat.²¹

Nejvyšší soud shledal předpoklady pro náhradu ušlého zisku i u žalobkyně, které konkurzní správce protiprávním prodejem jejich zásob fakticky zlikvidoval prodejnu, a připravil ji tak o zisk. Nejvyšší soud uzavřel, že pokud „předmětem činnosti žalobkyně byla koupě zboží za účelem jeho dalšího prodeje a prodej, není důvodu bez dalšího dovozovat, že by v této činnosti nepokračovala dosavadním způsobem, nebýt zásahu (byl-li neoprávněný), který tento způsob dosažení zisku znemožnil“.²²

Nejvyšší soud shledal předpoklady i u žalobce, který byl nesprávným postupem notářky při sepsání závěti připraven o dědictví po prastrýci (závěť byla v dědickém řízení shledána neplatnou). Nejvyšší soud dovodil, že „bylo možno důvodně očekávat, že smrtí zůstavitele k očekávanému majetkovému přetrůstku dojde, pokud by závěť byla platná“.²³

Podle Nejvyššího soudu byly předpoklady pravidelného běhu věcí naplněny i v případě žalobkyně, která se domáhala náhrady ušlých úroků z částky, kterou zaplatila jako pokutu. Žalobkyně prostředky na úhradu pokuty vybrala z úročeného účtu. Rozhodnutí ukládající pokutu bylo následně zrušeno. Nejvyšší soud dovodil, že byly-li prostředky použité k úhradě nezákonné pokuty

vybrány z úročeného účtu, byly součástí normálního běhu okolností i úroky.²⁴

Nejvyšší soud předpoklady pro náhradu ušlého zisku shledal i u žalobce, který kvůli trestnímu stíhání nemohl pronajmout svůj penzion. Soud svůj závěr o oprávněnosti nároku opřel jak o připravenou (neuzavřenou) nájemní smlouvu mezi žalobcem a budoucím nájemcem, tak o později skutečně uzavřenou nájemní smlouvu. Tyto skutečnosti podle soudu stačily pro prokázání záměru žalobce penzion pronajmout.²⁵

Do této skupiny spadá i případ, který vyústil v úvodu zmíněný náleží Ústavního soudu. Žalobci kvůli nezákonnému trestnímu stíhání ušel zisk z podnikání v oboru kominictví. Podle Ústavního soudu žalobci náhrada zisku náležela, přestože „nedokázal vykázat konkrétní smlouvu či podnikatelskou příležitost, o kterou v důsledku vedeného trestního stíhání přišel“, neboť trestní stíhání zasáhlo do výkonu podnikatelské činnosti jako takové. Soud prvního stupně poté žalobci náhradu ušlého zisku pravomocně přiznal.²⁶

Nejvyšší soud naproti tomu neshledal předpoklady pravidelného běhu věcí v případě žalobkyně, které měl ujít zisk kvůli nevydání stavebních povolení k instalaci reklamních zařízení. Tím žalobkyni ušly sjednané odměny z reklamních smluv. Nejvyšší soud konstatoval, že jelikož žalobkyně smlouvy uzavřela v době, kdy bylo řízení přerušeno (a žalobkyně navíc nereagovala na výzvy stavebního úřadu k doplnění podkladů), nesprávný úřední postup stavebního úřadu nezasáhl do pravidelného běhu věcí vedoucího k zisku.²⁷

V případě nesprávného úředního postupu soudního vykonavatele, který pochybil při soupisu majetku povinné, Nejvyšší soud uzavřel, že náhrada zisku by oprávněně náležela, pokud by se její pohledávka stala v důsledku pochybení nevymahatelnou. Jelikož však žalobkyně mohla zahájit řízení o výkon rozhodnutí pro stejnou pohledávku proti solidárnímu spoludlužníkovi, škoda jí ani nevznikla. Podle soudu tedy předpoklady splněny nebyly.²⁸

Nejvyšší soud neshledal předpoklady ani u žalobkyně, která se v souvislosti s nesprávným úředním postupem exekutora domáhala mimojiné náhrady zisku ušlého kvůli neuskutečněnému nákupu sklárny a nemožnosti vyvíjet podnikatelskou činnost. Podle soudu se jednalo o blíže nekonkretizované investice, ohledně nichž žalobkyně neuzavřela žádné smlouvy (a neprokázala ani příslib jejich uzavření), soud proto posoudil uplatňovaný zisk jako spekulativní (jako pouhou podnikatelskou představu žalobkyně).²⁹

Nemožnost užívat nemovitosti

Podle Nejvyššího soudu byly předpoklady pravidelného běhu věcí splněny u žalobců, kteří se po žalovaných domáhali ušlého zisku z nájmu.

¹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2007, sp. zn. 25 Cdo 2973/2005.

¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2011, sp. zn. 25 Cdo 2963/2009.

²⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2018, sp. zn. 30 Cdo 4136/2016.

²¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. ledna 2016, sp. zn. 30 Cdo 2179/2013.

²² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. února 2014, sp. zn. 25 Cdo 3320/2011.

²³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. února 2003, sp. zn. 25 Cdo 1294/2001.

²⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. srpna 2007, sp. zn. 25 Cdo 296/2006.

²⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. prosince 2002, sp. zn. 25 Cdo 330/2001.

²⁶ Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 17. března 2021, č. j. 37 C 40/2016-180.

²⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2008, sp. zn. 25 Cdo 269/2006.

²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. září 2003, sp. zn. 25 Cdo 319/2002.

²⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. ledna 2015, sp. zn. 30 Cdo 2385/2014.

Žalovaní protiprávně užívali nebytové prostory v domě žalobců. Nejvyšší soud uzavřel, že pokud žalobci v řízení předložili důkazy o tom, že měli vážného zájemce o pronájem prostor právě pro dané období, jejich nárok není hypotetický.³⁰

Předpoklady pro náhradu ušlého zisku byly podle Nejvyššího soudu splněny také u žalobce, jehož nemovitost žalovaní po dobu jednoho roku nevyklidili a protiprávně ji užívali, a proto žalobce mohl novou nájemní smlouvu uzavřít až s ročním zpožděním. V důsledku toho žalobci ušel roční zisk z neuzavřené nájemní smlouvy. Soud ve svém posouzení vyšel ze smlouvy o budoucí nájemní smlouvě, ze které vyplývalo, že by žalobce zisku dosáhl.³¹

Nejvyšší soud shledal předpoklady u žalobců, jejichž pozemky žalovaná včas nevyklidila. Tím jim ušel zisk z nájemní smlouvy uzavřené s jiným nájemcem. Podle soudu samotná skutečnost, že byla uzavřena nájemní smlouva, opodstatňovala závěr, že žalobci by zisk realizovali, nebýt protiprávního jednání.³²

Nejvyšší soud naopak neshledal předpoklady pravidelného běhu věci v případě žalobkyně, která hodlala provozovat čerpací stanici pohonných hmot, a dosáhnout tak úspor ve svém podnikání v kamionové dopravě. Vybudování stanice mělo zmařit předběžné opatření (které později zaniklo). Podle soudu však šlo o pouhý záměr („na papíře“), jehož reálnost žalobkyně nijak neprokázala. Za dostatečnou soud nepovažoval budoucí smlouvu o pronájmu dosud neexistující stanice (uzavřenou s propojenou společností). Přihlédl naopak k tomu, že žalobkyně záměr nerealizovala ani po zániku předběžného opatření.³³

Nejvyšší soud neshledal předpoklady ani u žalobce, který zamýšlel v prostorách neoprávněně užívaných žalovanými provozovat lékárnu. Předpoklady pro dosažení zisku nebyly bez ohledu na protiprávní jednání žalovaných splněny, neboť žalobce pro provoz lékárny postrádal nezbytné oprávnění.³⁴

Předpoklady nebyly splněny ani u žalobkyně, která se domáhala náhrady škody způsobené jí předběžným opatřením, jímž jí soud zakázal disponovat s pozemky. Nemohla tak realizovat zisk ze smlouvy o ukládání zeminy, od které smluvní strany odstoupily, neboť z důvodu předběžného opatření nebylo možné ji realizovat. Předpoklady pro pravidelný běh věci zajištěny nebyly, neboť smlouvu, která mohla vést k zisku, žalobkyně uzavřela za trvání předběžného opatření, kdy žádné dosažení zisku nemohla důvodně očekávat.³⁵

Porušení smlouvy o smlouvě budoucí

Nejvyšší soud shledal splnění předpokladů pravidelného běhu věci u žalobců, kteří s žalovanými uzavřeli smlouvu o smlouvě budoucí o převodu

nemovitostí za smlouvenou cenu, podle níž byli žalovaní povinni převést na žalobce nemovitosti, pokud by jim tyto byly vydány v restituci. Přestože sjednané podmínky byly splněny, žalovaní na žalobce nemovitosti nepředvedli. Soud dovodil, že žalobci mohli důvodně očekávat majetkový přínos ve výši rozdílu mezi smlouvenou kupní cenou a hodnotou nemovitostí.³⁶

Předpoklady pravidelného běhu věci byly splněny i v případě, ve kterém žalovaná nabyta nemovitosti na základě rozhodnutí soudu. Následně je však v rozporu s uzavřenou smlouvou o smlouvě budoucí kupní nepředvedla na žalobce, kterým tak ušel zisk.³⁷

Předpoklady však nesplnili žalobci, kteří vydražili pozemky, aniž by se však následně stali jejich vlastníky. Ušlý zisk dovozovali z toho, že byl zmařen jejich nespécifikovaný podnikatelský záměr a prodej vydražených pozemků. Nejvyšší soud neshledal zajištění předpokladů pro pravidelný běh věci. Žalobci totiž neuvedli, jaké konkrétní smlouvy byly zmařeny, resp. jaký konkrétní zisk jim ušel v souvislosti s tím, že tyto smlouvy nebyly realizovány.³⁸

Odnětí stroje či jiného zařízení

Nejvyšší soud shledal předpoklady pro náhradu ušlého zisku v případě žalobkyně (obchodní společnosti), jejíž jednatelé převážnou část jejich zákazníků a 40 procent jejich strojů protiprávně převedli do své nově založené společnosti. Tato nová společnost pak na těchto strojích vyráběla výrobky pro přebrané zákazníky. Předpoklady pravidelného běhu věci vedoucího k zisku byly splněny, neboť žalovaní jednatelé žalobkyně přebrali zákazníky (kterým začali sami dodávat), přičemž tito zákazníci před protiprávním zásahem odebírali výrobky od žalobkyně.³⁹

Nejvyšší soud naopak neshledal předpoklady v případě žalobců, kterým žalovaný nedopatřením odvezl zemědělské stroje. Žalobci následně nemohli dodržet termíny zemědělských prací, a objednatel tak od uzavřených smluv odstoupil. Soud zjistil, že žalovaný stroje odvezl až dva dny po začátku doby dohodnuté pro provedení polních prací, aniž by žalobci do té doby provedli alespoň přípravu na práce. Podle Nejvyššího soudu se proto mohlo jednat pouze o písemně zachycený záměr, a nikoli o reálný podklad pro dosažení zisku.⁴⁰

Nejvyšší soud neshledal předpoklady ani u žalobce, který nemohl provést zakázku (rekonstrukci schodiště), protože mu žalovaní neoprávněně zadržovali potřebná zařízení. Nejvyšší soud neshledal, že by protiprávní jednání žalovaných zasáhlo do pravidelného běhu věci vedoucího k zisku, neboť žalobce o uzavření smlouvy jednal až dlouho po protiprávním zásahu v době, kdy

³⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. ledna 2003, sp. zn. 25 Cdo 676/2001.

³¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. října 2004, sp. zn. 25 Cdo 540/2004.

³² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. srpna 2000, sp. zn. 25 Cdo 2387/98.

³³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. října 2014, sp. zn. 25 Cdo 2912/2012.

³⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2004, sp. zn. 25 Cdo 142/2004.

³⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. ledna 2011, sp. zn. 25 Cdo 2846/2008.

³⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. srpna 2014, sp. zn. 25 Cdo 61/2013.

³⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. prosince 2007, sp. zn. 25 Cdo 1415/2006. Shodně i rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. října 2016, sp. zn. 25 Cdo 2858/2015.

³⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. září 2014, sp. zn. 30 Cdo 2112/2014.

³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. prosince 2010, sp. zn. 23 Cdo 1554/2009.

⁴⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. června 2009, sp. zn. 25 Cdo 371/2007.

věděl, že zařízení nebude mít (a nepokusil se ani zajistit si zařízení náhradní).⁴¹

Předpoklady nebyly splněny ani v případě žalobce, který se domáhal náhrady škody po viníku dopravní nehody, při níž bylo poškozeno jeho vozidlo, v důsledku čehož žalobce nemohl splnit své povinnosti ze smlouvy o přepravě, a přišel tak o smlouvenou odměnu. Podle soudu bylo významné, že se žalobce svou nečinností po nehodě na vzniku škody z nerealizované smlouvy podílel (když nevyužil možnost zajistit plnění smlouvy jiným, např. půjčeným vozidlem).⁴²

Vadné postoupení pohledávky

Předpoklady pravidelného běhu věcí nesplnil ani žalobce, který požadoval náhradu škody způsobené mu tím, že na žalovaným postoupenou pohledávku neobdržel od dlužníka plnění. Tím mu ušel zisk, neboť finanční prostředky, které neobdržel, nemohl použít například k výsadbě rajčat, a nedosáhl tak zisku ze zpeněžení jejich sklizně. Soud odmítl, že by tvrzený ušlý zisk byl v příčinné souvislosti s jednáním žalovaného: „V příčinné souvislosti s protiprávním jednáním žalovaného musí totiž být majetková újma způsobená tím, že škodná událost zasáhla do průběhu děje vedoucího k určitému zisku, a nikoliv jen tvrzené zmaření zamýšleného podnikatelského záměru.“⁴³

Aplikační vzorce v judikatuře

Ačkoliv se pravidelný běh věcí vždy posuzuje na základě konkrétního skutkového stavu, lze z výše uvedené judikatury dovodit určité základní aplikační vzorce.

Naplnění předpokladů pravidelného běhu věcí Nejvyšší soud shledal v případech, kdy škodná událost zmařila realizaci konkrétní přiležitosti (viz případ, kdy žalobce ztratil provize kvůli dopravní nehodě; případ pronajímatele, jemuž třetí osoba zmařila dosažení zisku z již uzavřené nájemní smlouvy; nebo případ dědice, který nenabyl dědictví kvůli pochybení notáře při sepsání závěti)⁴⁴ nebo zasáhla do fungujícího podnikání (viz případ odvezených strojů, zabavení zásob v prodejně nebo trestně stíhaného komínka).⁴⁵

Za zmaření konkrétní přiležitosti k dosažení zisku z úroků lze považovat případ nezákonně uložené pokuty, kterou žalobce uhradil z prostředků vybraných z úročeného účtu. Nesmí se ovšem jednat o pouhý zpětně dovozený záměr („žalobce by peníze na úročený účet byl určitě vložil, nedošlo-li by ke škodné události“). V takovém případě nárok na náhradu ušlých úroků nevzniká.⁴⁶

Pro náhradu zisku z neuskutečněné smlouvy není nezbytné, aby smlouva byla uzavřena. Postačí existence návrhu (jako v případě pronajímatele penzionu) nebo prokázání jiných okolností (například zajištění financování).⁴⁷ Dostatečným

podkladem pro náhradu ušlého zisku je i smlouva o smlouvě budoucí, a to zejména v případě zmařených nemovitostních transakcí.⁴⁸ V případě nerealizovaného zisku z pronájmu postačí prokázání ústní dohody či existence vážného zájemce o uzavření smlouvy, případně i budoucí nájemní smlouva.⁴⁹

V některých případech, konkrétně v případě fungujícího podnikání (viz případ zlikvidované prodejny a komínka)⁵⁰ nebo v případě vážně připravovaného podnikatelského záměru (viz záměr provozovat loď v Chorvatsku)⁵¹ soudy nepožadovaly ani prokázání konkrétních nerealizovaných smluv.

Existují však případy, kdy pro přiznání ušlého zisku nestačí ani uzavřená smlouva, ze které měl poškozenému zisk ujít. Jde o situace, kdy žalobce včas nezačal plnit své povinnosti ze smlouvy, a to bez závažného důvodu (viz polní práce, které žalobci neuskutečnili kvůli odvezení strojů),⁵² ani neprovedl přípravu na provedení prací (viz stavební práce, které žalobce nezahájil od začátku dohodnuté doby plnění),⁵³ kdy smlouvené dílo nebylo uskutečněno ani poté, co překážka odpadla,⁵⁴ nebo kdy smlouva nebyla dostatečně určitá. Nejvyšší soud tedy rovněž zkoumá, zda poškozený jednal poctivě.

Předpoklady pravidelného běhu věcí nejsou splněny ani tehdy, pokud žalobce smlouvu, ze které ušlý zisk odvozuje, uzavřel v době, kdy existovala překážka bránící v realizaci smlouvy a žalobce o této překážce věděl (viz případ rekonstrukce schodiště, smlouvy o ukládání zeminy uzavřené v době omezení předběžným opatřením nebo případ žalobkyně, která uzavřela reklamní smlouvy v době přerušování stavebního řízení).⁵⁶ Nejvyšší soud tedy přihlíží i k tomu, zda žalobce jednal v dobré víře, že uzavíranou smlouvu bude možné realizovat a zisku z ní dosáhnout.

Ušlý zisk nelze nahradit ani tehdy, kdy žalobce pro odstranění překážky bránící v realizaci smlouvy (a tím pro minimalizaci škody) nevyvinul žádné úsilí (jako žalobce, který si neobstaral náhradní vozidlo nezbytné pro splnění smlouvy, ačkoliv měl čas tak učinit).⁵⁷ Nejvyšší soud tedy zohledňuje, zda se poškozený pokusil minimalizovat škodu (ušlý zisk), a splnil tak svou preventivní povinnost.

Podle rozhodovací praxe Nejvyššího soudu se ovšem zásadně nenahrazuje ušlý zisk z neuskutečněného záměru, který zůstal „na papíře“ a pro jehož realizaci žalobce nevykonal žádné relevantní přípravy. Takto Nejvyšší soud posoudil mimo jiné případ „pěstitele“ rajčat⁵⁸, „provozovatelky“ čerpací stanice⁵⁹ či „budoucích výrobců skla“⁶⁰, kteří neprokázali, že by pro realizaci svých záměrů cokoli významného učinili. „Vydrazitelé“ pozemků ani netvrdili, jaké konkrétní smlouvy byly zmařeny a jaký konkrétní zisk jim ušel.⁶¹

⁴¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. června 2020, sp. zn. 25 Cdo 2418/2019.

⁴² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. ledna 2000, sp. zn. 25 Cdo 965/99.

⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. ledna 2006, sp. zn. 25 Cdo 818/2005.

⁴⁴ Viz 25 Cdo 1702/2002, 25 Cdo 2387/98 a 25 Cdo 1294/2001.

⁴⁵ Viz 23 Cdo 1554/2009, 25 Cdo 3320/2011 a 31. ÚS 922/18.

⁴⁶ Viz 25 Cdo 296/2006 a 25 Cdo 2973/2005.

⁴⁷ Viz 25 Cdo 330/2001 a 30 Cdo 1181/2015.

⁴⁸ Viz 25 Cdo 61/2013 a 25 Cdo 1415/2006, 25 Cdo 2858/2015.

⁴⁹ Viz 25 Cdo 2963/2009, 25 Cdo 676/2001 a 25 Cdo 540/2004.

⁵⁰ Viz 25 Cdo 3320/2011 a 1. ÚS 922/18.

⁵¹ Viz 25 Cdo 237/2011.

⁵² Viz 25 Cdo 371/2007.

⁵³ Viz 25 Cdo 3586/2006 a 25 Cdo 2857/2005.

⁵⁴ Viz 25 Cdo 3586/2006.

⁵⁵ Viz 25 Cdo 2857/2005.

⁵⁶ Viz 25 Cdo 2418/2019, 25 Cdo 2846/2008 a 25 Cdo 269/2006.

⁵⁷ Viz 25 Cdo 965/99.

⁵⁸ Viz 25 Cdo 818/2005.

⁵⁹ Viz 25 Cdo 2912/2012.

⁶⁰ Viz 30 Cdo 2385/2014.

⁶¹ Viz 30 Cdo 2112/2014.

Za určitých okolností však lze nahradit i zisk ze zmařeného záměru, a to pokud žalobce prokáže, že byl tento záměr míněn vážně, žalobce se jej chystal uskutečnit a na jeho uskutečnění se připravoval konkrétními kroky. Tak tomu bylo v případě žalobce, který hodlal provozovat rekreační lodě v Chorvatsku (a prokázal nákup lodí, zajištění kotviště a vykonání kapitánských zkoušek), v případě žalobkyně, která se chystala těžit štěrkopísek (a prokázala, že si zajišťovala financování a zařízení k těžbě a že jednala s budoucími obchodními partnery), a v případě provozovatele autolakovny (který prokázal, že pořídil linku a zajistil pracovníky).⁶² Ani v těchto případech nebylo třeba prokazovat existenci konkrétních smluv, z jejichž neuskutečnění by se ušlý zisk odvozoval (smluv o pronájmu lodí, o dodávkách štěrkopísku, o lakování automobilů).

Pokud je k ziskové činnosti nezbytné veřejnoprávní povolení a žalobce splní podmínky pro jeho vydání, pak je nevydání povolení příčinou ušlého zisku (viz případy provozovatele on-line rulety či správkyně autorských práv).⁶³

Pokud však poškozený nevydání rozhodnutí spoluzavinil například tím, že řádně nedbal o svá práva (jako žalobkyně, která nereagovala na výzvy stavebního úřadu)⁶⁴, pak zisk není součástí pravidelného běhu věcí. Jinými slovy, pokud poškozený škodu spoluzavinil, pak škůdce (být se dopustil nesprávného úředního postupu) za ušlý zisk neodpovídá vůbec. V tomto ohledu je posouzení ušlého zisku přísnější než posouzení skutečné škody (kdy soud náhradu škody v důsledku spoluzavinění škůdce pouze přiměřeně sníží).

Nemá-li poškozený povolení pro provoz činnosti, ze které ušlý zisk dovozuje, předpoklady rovněž nejsou naplněny (viz případ ušlého zisku z provozu lékárny).⁶⁵ Nejvyšší soud tedy požaduje, aby předmětná podnikatelská činnost byla v souladu s právem (viz též případ zprostředkovatele nákupu nafty).⁶⁶

Pokud měla škoda vzniknout tím, že v důsledku průtahů v řízení o přiznání pohledávky bylo zmařeno uspokojení této pohledávky, pak je nezbytným předpokladem náhrady ušlého zisku její dobytnost.⁶⁷ Pokud soudní vykonavatel nesprávně sepsal majetek povinné, nezpůsobil škodu na majetku oprávněné, pokud ta mohla pohledávku vymáhat po solidárním dlužníku.⁶⁸

Analyzovali jsme judikaturu Nejvyššího soudu posuzující předpoklady pravidelného běhu věcí vedoucího k zisku. Tato judikatura, až na výjimky (viz smlouvy o smlouvě budoucí kupní týkající se nemovitostí)⁶⁹, se nemusí jevit na první pohled zcela jednotná. Je totiž založena na posouzení konkrétních skutkových okolností a teprve

z něho lze vypožorovat její vnitřní logiku a rozřadit ji podle typických kategorií a následně odvodit určité aplikační vzorce.

Žalobce, který se domáhá náhrady ušlého zisku, musí v řízení prokázat, že by s vysokou mírou pravděpodobnosti dosáhl zisku, nebýt protiprávního zásahu žalovaného. Nejvyšší soud přiznal ušlý zisk žalobci, který prokázal uzavření písemné či ústní smlouvy, existenci vážně mfněného návrhu smlouvy nebo zajištění financování. Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 922/18 zdůraznil, že požadavky na prokázání ušlého zisku musejí být přiměřené konkrétní činnosti poškozeného, a není tedy vždy nutné prokázat konkrétní ušlou příležitost k dosažení zisku. V zásadě se nenahrazuje ušlý zisk z neuskutečněního záměru, ledaže žalobce prokáže, že podnikl konkrétní kroky pro jeho uskutečnění.

Zároveň Nejvyšší soud zkoumá, zda žalobce jednal v dobré víře a poctivě, zda řádně dbal o svá práva, zda splnil svou prevenční povinnost (zda minimalizoval škodu) a zda škodu nespolutavinil.

Z uvedeného se zdá, že judikatura Nejvyššího soudu je v souladu s požadavky na právní jistotu a na předvídatelnost soudních rozhodnutí a má svou vnitřní logiku. To bohužel neplatí o rozhodování nižších soudů, jak vyplývá z výše zmíněného nálezu sp. zn. I. ÚS 922/18, v němž Ústavní soud konstatoval, že rozhodnutími soudů obou stupňů bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatele (kominíka) na náhradu škody.⁷⁰ Potvrzuje to i naše advokátní praxe. V kauzách našich klientů pozorujeme, že nižší soudy v této oblasti mnohdy tápou a za hypotetický považují i zisk, ohledně něhož žalobce prokázal, že by jej s vysokou mírou pravděpodobnosti dosáhl. Předmětná soudní řízení pak trvají řadu let, neboť je třeba čekat až na zásah Nejvyššího soudu a na jeho instrukci soudům nižších stupňů, jak v konkrétní kauze postupovat. V důsledku délky těchto řízení pak poškození bohužel ztrácejí důvěru v soudní systém a v nalezení spravedlnosti.

Michaela Koblasová
advokátka,
Weinhold Legal

Daniel Kinkor
advokátní koncipient,
Weinhold Legal

- Viz 25 Cdo 237/2011, 25 Cdo 4918/2007 a 25 Cdo 1233/2006.
- Viz 30 Cdo 4136/2016 a 30 Cdo 2179/2013.
- Viz 25 Cdo 269/2006.
- Viz 25 Cdo 142/2004.
- Viz 25 Cdo 1702/2002.
- Viz 25 Cdo 145/2002.
- Viz 25 Cdo 319/2002.
- Viz 25 Cdo 61/2013 a 25 Cdo 1415/2006, 25 Cdo 2858/2015.
- Jednalo se o bagatelní spor, v němž nebylo přípustné dovolání.